

Адносіны Рэспублікі Беларусь з Еўрапейскім саюзам: ад ізаляцыі да нармалізацыі

Уладзімір Снапкоўскі

Рассматриваются этапы развития отношений между Республикой Беларусь и Европейским союзом в 1992—2009 гг. Конституционный референдум 24 ноября 1996 г., изменивший систему распределения властей в пользу президентской вертикали, оценивается как важный рубеж, после которого наступил период ухудшения отношений между Беларусью и Евросоюзом. В условиях изоляции официального Минска и отсутствия в 1997—2008 гг. политических контактов на высшем и высоком уровнях главным содержанием белорусско-европейских отношений было торгово-экономическое сотрудничество. Излагаются события последних лет, особенно 2008—2009 гг., в результате которых начался процесс потепления отношений между Республикой Беларусь и Европейским союзом. Автор высказывает мнение, что сторонами пройден важный этап начала их нормализации.

Дыпламатычныя адносіны паміж Рэспублікай Беларусь і Еўрапейскімі супольнасцямі былі ўсталяваны ў жніўні 1992 г. У лістападзе 1992 г. у выніку візіта ў Мінск дэлегацыі Камісіі Еўрапейскіх супольнасцяў было прынята рашэнне аб заключэнні паміж Рэспублікай Беларусь і Еўрапейскімі супольнасцямі Пагаднення аб партнёрстве і супрацоўніцтве (ППС), якое было заклікана замяніць Пагадненне аб гандлі і супрацоўніцтве паміж СССР і ЕЭС, ЕАВС і Еўраатамам ад 18 снежня 1989 г. Пагадненне аб партнёрстве і супрацоўніцтве паміж Рэспублікай Беларусь і Еўрапейскімі супольнасцямі было падпісана 6 сакавіка 1995 г. у час візіта Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь А. Р. Лукашэнкі ў Брусэль і ратыфікавана Вярхоўным Саветам Рэспублікі Беларусь 12 красавіка 1995 г. На працягу 1995—1996 гг. ППС было ратыфікавана парламентамі 9 дзяржаў ЕС: Аўстрыі, Вялікабрытаніі, Даніі, Грэцыі, Германіі, Ірландыі, Іспаніі, Італіі і Швецыі. Бундестаг ФРГ, ратыфікаваўшы ППС, не зрабіў адпаведную натыфікацыю [6] (у верасні 1997 г. у адпаведнасці з заключэннем Савета ЕС яго ратыфікацыя дзяржавамі — членамі ЕС была прыпыненая і яно не ўступіла ў сілу. ППС уступіць у сілу пасля яго ратыфікацыі парламентамі ўсіх краін — членаў ЕС і Еўрапейскім парламентам).

Пагадненне паміж Еўрасаюзам і Беларуссю ўстанаўлівае ўсеабдымны палітычны дыялог, які змяшчае ў сабе інстытуцыянальныя асновы для прымянення пагаднення. ППС ахоплівае наступныя галіны: гандаль таварамі, умовы ўладкавання на працу, правілы стварэння і дзейнасці кампаній, аказанне паслуг за мяжой, плацяжы і рух капіталу, правілы канкурэнцыі, правілы аховы прамысловай і камерцыйнай уласнасці, супрацоўніцтва ў сферы заканадаўства, эканомікі, фінансаў і культуры. Неабходным элементам партнёрства і гэтага Пагаднення з'яўляецца прытрымліванне прынцыпаў дэмакратыі, міжнародных законаў, правоў чалавека, а таксама прынцыпаў рыначнай эканомікі. У Пагадненні змяшчаецца артыкул, які дазваляе (нават у аднабаковым парадку) прыпыніць яго дзеянне, калі ўстаноўлена, што былі парушаны яго важнейшыя элементы: дэмакратыя, правы чалавека і прынцыпы рыначнай эканомікі [16].

26 сакавіка 1996 г. падчас візіта прэм'ер-міністра Рэспублікі Беларусь М. Чыгіра ў Брусэль было падпісана Часовае пагадненне аб гандлі і пытаннях, што маюць дачынення да гандлю (ЧПГ) паміж Рэспублікай Беларусь і ЕС. Гэта пагадненне ўводзіла ў дзеянне гандлёва-эканамічную частку ППС і павінна было дзейнічаць да ўступлення ў сілу ППС. Беларусь выканалася ўсе неабходныя ўнутрыдзяржаўныя працэдуры для яго ўступлення ў сілу. Аднак ў верасні 1997 г. у адпаведнасці з заключэннем Савета ЕС дзеянне Часовага пагаднення таксама было прыпынена. Нягледзячы на гэта ЕС прадставіў Беларусі рэжым найбольшага спрыяння ў гандлі. Акрамя таго, ЕС у аднабаковым парадку прымяняў да 2007 г. да Беларусі сістэму мытных ільготаў (прэферэнцый) у гандлі, у адпаведнасці з якім беларускія тавары імпартуюцца ў ЕС бяспрошлінна па зніжаным адносна ставак РНС мытным тарыфам.

Пагаршэнне адносін паміж Беларуссю і Еўрапейскім саюзам наступіла ў выніку канстытуцыйнага рэферэндума ў Беларусі, які адбыўся 24 лістапада 1996 г. У снежні 1996 г. Еўрапейскі парламент прыняў рэзалюцыю з асуджэннем канстытуцыйных змен у Беларусі. 15 верасня 1997 г. Савет ЕС прыняў заключэнне адносна Беларусі, якое прадугледжвала абмежаванне палітычных кантактаў з афіцыйным Мінскам да ўзроўня міністраў, каардынацыю далейшай палітыкі ЕС, АБСЕ і Савета Еўропы адносна Беларусі шляхам стварэння «еўрапейскай тройкі» з прадстаўнікоў гэтых трох еўрапейскіх міжнародных арганізацый, распрацоўку механізмаў уключэння грамадства і няўрадавых арганізацый Беларусі ў працэс дэмакратызацыі, замарожванне праграм тэхнічнага садзейнічання за выключэннем праектаў у гуманітарнай вобласці, рэгіянальных праектаў і накіраваных на падтрымку дэмакратычнага працэса. У адпаведнасці з гэтым рашэннем, як ужо адзначалася, прадугледжвалася прыпыненне ратыфікацыі ППС і ўвядзенне ў дзеянне ЧПГ, а таксама адмова ад падтрымкі ўступлення Беларусі ў Савет Еўропы [18].

Заключэнне Савета ЕС ад 15 верасня 1997 г. было прынята пасля спынення трохбаковых перамоў паміж прадстаўнікамі Прэзідэнта Беларусі, Вярхоў-

нага Савета 13 склікання і Еўрапейскага саюза аб урэгуляванні ўнутрыпалітычнай сітуацыі ў краіне. Падставай для прыняцця дадзенага рашэння з'явіліся недастатковы прагрэс у галіне дэмакратычных і эканамічных пераўтварэнняў у Беларусі, парушэнне прынцыпаў пабудовы прававой дзяржавы, адсутнасць дыялога паміж афіцыйнымі ўладамі і апазіцыяй. Кіруючыя органы ЕС адзначылі, што адносіны паміж ЕС і Рэспублікай Беларусь змогуць развівацца далей толькі ў тым выпадку, калі беларускія ўлады вернуцца на шлях павагі правоў і асноўных свабод грамадзян, выканання канстытуцыйных прынцыпаў, якія ствараюць асновы дэмакратычнай прававой дзяржавы [18; 20].

У канцы 2001 г. ЕС сумесна з АБСЕ і Саветам Еўропы распрацаваў новую палітыку адносна Беларусі, якая атрымала назву «пакрокавай стратэгіі». ЕС заявіў аб прынцыповай гатоўнасці да дыялогу з прадстаўнікамі беларускіх улад на падставе крокаў насустрач, якія прадугледжвалі б дэмакратызацыю выбарчага працэса ў краіне, пашырэнне паўнамоцтваў парламента, паляпшэнне сітуацыі ў галіне сродкаў масавай інфармацыі, выкананне асноўных правоў і свабод чалавека, спыненне пераследванняў апазіцыі. Аднак у наступныя гады паляпшэння адносін паміж Беларуссю і ЕС дабіцца не ўдалося. Прэзідэнцкія і парламенцкія выбарчыя кампаніі ў Беларусі ў перыяд 2000—2008 гг. былі ацэнены ЕС, як і ўвогуле «еўрапейскай тройкай», як неадпаведаючыя міжнародным стандартам дэмакратычных выбараў [7].

Важнае, стратэгічнае значэнне адносін з Еўрапейскім саюзам падкрэсліў беларускі Прэзідэнт А. Р. Лукашэнка ў сваім праграмным дакладзе «Знешняя палітыка Рэспублікі Беларусь у новым свеце», які быў зроблены на нарадзе з кіраўнікамі замежных устаноў Беларусі 22 ліпеня 2004 г. У ім у прыватнасці было адзначана, што ў выніку апошняга пашырэння на ўсход Еўрапейскі саюз стаў нашым непасрэдным суседам, з якім Беларусь мае агульную мяжу праз суседства з Польшчай, Літвой і Латвіяй. Прэзідэнт звярнуў увагу на тое, што галоўным кампанентам адносін Беларусі з ЕС з'яўляюцца гандлёва-эканамічныя адносіны. Доля ЕС, усіх еўрапейскіх дзяржаў у беларускім гандлёвым таваразвароце пастаянна расце. Калі 10—12 гадоў таму іх доля ў беларускім экспарце складала 8—10 %, то ў 2004 г. яна ўзрасла да амаль 40 %, што дазваляе стварыць сотні тысяч рабочых месцаў і павялічыць даходы мільёнаў беларускіх грамадзян. Дакладчык адзначыў ключавое значэнне ЕС для прыцягнення інвестыцый, сучасных тэхналогій і крэдытавання беларускай эканомікі. На долю дзяржаў — членаў ЕС выпадае 95 % рэсурсаў, што атрымлівае Беларусь ад заходніх крэдытна-фінансавых устаноў. Беларускі прэзідэнт назваў таксама шэраг галін супрацоўніцтва, у якіх вельмі зацікаўлены наш заходні эканамічны гігант. Гэта энергетычнае партнёрства, транзіт, транспарт, рэгіянальнае і субрэгіянальнае бяспека, праблемы нелегальнай міграцыі, гандлю людзьмі, наркатрафіка, бяспекі межаў, ахова навакольнага

асяроддзя. Іх нельга вырашыць без удзелу Беларусі. Адным словам, як слушна заўважыў А. Лукашэнка, «суседства з Еўрапейскім саюзам — гэта вуліца не з аднабаковым, а з двухбаковым рухам. Гэта ўзаемавыгаднае суседства». Адзначыўшы палітычныя цяжкасці, якія існуюць у беларуска-еўрапейскіх адносінах, беларускі прэзідэнт разам з тым выказаў упэўненасць, што хутка гэтыя адносіны палепшацца [4].

Важнейшай сферай адносін Беларусі з краінамі ЕС з'яўляецца гандлёва-эканамічнае супрацоўніцтва. ЕС — другі пасля Расійскай Федэрацыі важнейшы гандлёвы партнёр Беларусі. Гандлёва-эканамічнае супрацоўніцтва з ЕС характарызуецца высокай дынамікай і на працягу апошніх некалькіх год выйшла на якасна новы для Беларусі ўзровень. У той жа час гандлёвыя патокі ЕС з Беларуссю нязначныя (0,1 % аб'ёму гандлю ЕС) [7]. У агульным аб'ёме знешняга гандлю нашай дзяржавы за 2008 г. удзельная вага еўрапейскіх дзяржаў склала 33,3 %, у экспарце — 45,2 %; у гандлі з краінамі па-за межамі СНД — адпаведна 75,6 % і 80,4 %. Тавараабарот паміж Беларуссю і дзяржавамі Еўропы ў 2008 г. у параўнанні з 2007 г. узрос на 37,9 % і склаў 24,12 млрд дол. ЗША. Экспарт павялічыўся на 37,5 % і дасягнуў 14,87 млрд дол., імпарт узрос на 38,5 % і склаў 9,25 млрд дол. Сальда гандлёвага баланса для Беларусі было пазітыўным і складала 5,62 млрд дол. (рост на 35 % у параўнанні з 2007 г.) [3]. У 2009 г. у сувязі з сусветным фінансаво-эканамічным крызісам адбылося прыкметнае замаруджванне росту гандлю паміж Беларуссю і ЕС. У студзені—жніўні экспарт з Беларусі ў ЕС склаў 5,6 млрд дол., што было удвая менш аналагічнага паказчыка 2008 г. Тавараабарот скараціўся на 40 % і склаў 9,7 млрд дол. Сальда захавалася пазітыўным для Беларусі ў памеры 1,5 млрд дол. [14, с. 16].

Паміж Беларуссю і еўрапейскімі краінамі дзейнічаюць 11 міжурадавых камісій па гандлёва-эканамічным супрацоўніцтве. Памер прыцягнутых інвестыцый з краін еўрапейскага рэгіёна ў 2008 г. склаў 4,039 млрд дол. (у 2007 г. — 3,309 млрд дол.). Асноўнымі краінамі-інвестарамі ў беларускую эканоміку з'яўляюцца Швейцарыя, Аўстрыя, Вялікабрытанія, Кіпр, Нідэрланды, Германія [3]. Найбольш буйнымі гандлёвымі партнёрамі Беларусі з ліку дзяржаў — членаў ЕС у 2006 г. былі Нідэрланды (26,6 % ад тавараабарота з ЕС), Германія (17,3 %), Польшча (12,9 %), Вялікабрытанія (11,9 %) і Літва (4,3 %) [6]. У параўнанні з 1995 г. тавараабарот нашай краіны з ЕС павялічыўся ў 2008 г. у 16 разоў, а беларускі экспарт узрос у 26 разоў. Адмоўнае сальда гандлёвага баланса Беларусі з ЕС, якое ў 1995 г. складала 355 млн дол., а ў 1997 г. узрасла да 1 млрд дол., у 2003 г. упершыню змянілася на дадатнае (502,4 млн) і ў 2008 г. складала, як адзначалася, 5,62 млрд дол. [6; 13, с. 3].

Беларусь экспартуе у ЕС больш за 700 відаў таварных пазіцый, сярод якіх дамінуюць нафтапрадукты, сырая нафта, звадкаваны газ, паўфабрыкаты з углеродзістай сталі, каліўныя ўгнаенні, лесама-

тэрыялы, трактары, трубы і профіль, медыцынскія прыборы, аўтамабільныя шыны. З краін ЕС увозіцца больш за тысячу відаў тавараў, з якіх пераважаюць легкавыя аўтамабілі і іншыя транспартныя сродкі, вытворчае абсталяванне, сельскагаспадарчая тэхніка і трактары, запчасткі для аўтамабіляў і трактароў, лекарственныя сродкі [6].

ЕС з'яўляецца буйнейшым донарам тэхнічнай дапамогі Рэспубліцы Беларусь, якая аказвалася раней праз Праграму Тэхнічнага садзейнічання краінам СНД (TACIS). За гады дзейнічання TACIS у Беларусі рэалізавана 320 праектаў на суму каля 204 млн еўра, ці больш 40 % ад усёй замежнай тэхнічнай дапамогі, якую атрымала Беларусь з 1991 г. У стадыя рэалізацыі знаходзяцца 9 праектаў на суму больш за 26 млн еўра [6]. Разам з тым трэба адзначыць, што Беларусь да цяперашняга моманту атрымала значна менш фінансавай дапамогі, чым яе суседзі [6; 7].

ЕС аказвае тэхнічную дапамогу Беларусі ў наступных галінах: ахова навуковага асяроддзя, абсталяванне памежнай інфраструктуры, сацыяльная абарона, ядзерная бяспека, барацьба з нелегальнай міграцыяй і контрбандай, адукацыя, мясцовае кіраванне. Наша краіна таксама ўдзельнічае ў рэалізацыі трох праграм добрасуседства ЕС: «Польшча—Украіна—Беларусь», «Латвія—Літва—Беларусь», «Рэгіён Балтыйскага мора». На рэалізацыю гэтых праграм Еўрапейскі саюз выдзеліў для Беларусі і іншых краін, што бяруць у іх удзел (Расія і Украіна) па лініі TACIS каля 19 млн еўра. З 1 студзеня 2007 г. замест Праграмы TACIS Еўрапейскі саюз увёў у дзеянне новы Еўрапейскі інструмент добрасуседства і партнёрства, у рамках якога Беларусь будзе супрацоўнічаць з памежнымі дзяржавамі-членамі ЕС па фармату новых праграм трансгранічнага супрацоўніцтва [6].

Рэспубліка Беларусь пазітыўна ацаніла такі новы элемент агульнай знешняй палітыкі ЕС як Еўрапейская палітыка добрасуседства (ЕПД). Мэта ЕПД — даць магчымасць краінам-суседзям скарыстацца тымі выгадамі, якія дае пашырэнне ЕС 2004 і 2007 гг. дзеля ўмацавання стабільнасці, бяспекі і палепшэння дабрабыту для ўсіх зацікаўленых бакоў. ЕПД накіравана на прадухіленне паяўлення новых раздзяляльных ліній паміж пашыраным Еўрасаюзам і яго суседзямі і на тое, каб даць ім магчымасць удзельнічаць у розных мерапрыемствах, якія праводзіцца ЕС, праз больш цеснае супрацоўніцтва ў галіне палітыкі, бяспекі, эканомікі і культуры.

ЕПД не краінае пытанне патэнцыяльнага членства. Яна мае на ўвазе прывілеяваныя стасункі з суседзямі, якія будуцца на падставе ўземнай прыхільнасці да агульных каштоўнасцей у галіне законнасці, эфектыўнага кіравання, выканання правоў чалавека, у тым ліку правоў меншасцей, развіцця добрасуседскіх адносін і прынцыпаў рыначнай эканомікі і ўстойлівага развіцця. Патэнцыял адносін ЕС са сваімі суседзямі залежыць ад ступені прыхільнасці да гэтых каштоўнасцей. Прапануемы метады для фарміравання ЕПД заключаецца ў тым, каб сумесна з краінамі-партнёрамі вызначыць шэ-

раг прыярытэтаў, выкананне якіх наблізіць гэтыя краіны да Еўрапейскага саюза. Гэтыя прыярытэты адлюстроўваюцца ва ўзгодненых Планах дзеянняў, якія вызначаюць асноўныя напрамкі канкрэтнай дзейнасці: палітычны дыялог і рэфармаванне; гандаль і мерапрыемствы па падрыхтоўцы партнёраў да паступовага павелічэння іх прысутнасці на ўнутраным рынку Еўрасаюза; правасуддзе і ўнутраныя справы; энергетыка, транспарт, развіццё інфармацыйных тэхналогій, ахова навакольнага асяроддзя, навука і іннавацыйная дзейнасць; сацыяльная палітыка і народная дыпламатыя [8].

У лістападзе 2006 г. Савет ЕС прыняў дакумент пад назвай «Што Еўрапейскі саюз можа даць Беларусі», у якім прапанаваў Беларусі стаць паўнапраўным удзельнікам ЕПД і, такім чынам, паўнапраўным партнёрам ЕС, што дазволіць яму дапамагчы палепшыць якасць жыцця беларусаў. ЕС прапанаваў у прыватнасці шэраг паляпшэнняў, якімі б непасрэдна скарыстаўся беларускі народ: спрощанае наведванне беларускімі грамадзянамі краін — членаў ЕС; пашыранае трансмежнае супрацоўніцтва, падтрымка беларускай эканомікі, дапамога ў развіцці малога і сярэдняга прадпрыемства, мадэрнізацыю транспартнай і энергетычнай сістэмы, палепшыць сістэму аховы здароўя і адукацыі, падтрымку ўразлівых груп насельніцтва; паляпшэнне дзяржаўнага і мясцовага кіравання, рэфармаванне прававую і судовую сістэмы, палепшыць стан навакольнага асяроддзя: якасць вады, утылізацыя выкідаў, падтрымка ў барацьбе з наступствамі Чарнобыльскай катастрофы. ЕС прапанаваў таксама забяспечыць лепшы доступ для беларускіх прадуктаў, пры ўмове адпаведнасці нашым стандартам, да рынку ЕС з 480 млн спажыўцоў і істотнае павелічэнне Еўрапейскую фінансавую дапамогі. Узамен ЕС жадаў, каб беларускія ўлады зрабілі істотныя крокі насустрач дэмакратызацыі і заявіў аб гатоўнасці аднавіць свае адносіны з Рэспублікай Беларусь і яе народам, як толькі беларускі ўрад прадэманструе павагу да дэмакратычных каштоўнасцяў і асноўных правоў народа Беларусі [19].

І хаця афіцыйны Мінск не даў пазітыўнага адказу на гэты дакумент, аднак наступныя падзеі засведчылі, што беларускія ўлады пачалі палітычнае пераасэнсаванне і практычную падрыхтоўку да таго, каб прыняць шматбацьцальныя прапановы ЕС і пачаць перамоўны працэс з Бруселем без папярэдніх умоў. У адказ на крокі, зробленыя беларускімі ўладамі ва ўнутрыпалітычнай сферы, Савет ЕС у кастрычніку 2008 г. прыпыніў на поўгады дзеянне візавых абмежаванняў для шэрагу беларускіх афіцыйных асоб і адмяніў існуючае з 1997 г. забарону на кантакты на вышэйшым і высокім узроўні з Беларуссю [14, с. 14].

Трэба было таксама наладзіць належную дагаворна-прававую базу, якая б рэгулявала ўвесь комплекс іх адносін і якой не было паміж Беларуссю і ЕС. З мэтай яе фарміравання беларускі ўрад зрабіў канкрэтныя крокі. 7 сакавіка 2008 г. Беларусь падпісала Пагадненне аб утварэнні, прывілеях і імунітэтах Прадстаўніцтва Камісіі Еўрапейскіх

супольнасцяў у Рэспубліцы Беларусь. 6 студзеня 2009 г. Прэзідэнт А. Р. Лукашэнка падпісаў закон аб рытыфікацыі гэтага пагаднення, прыняты беларускім парламентам у снежні 2008 г. Гэта азначала завяршэнне нарматыўна-прававога афармлення ўмоў для спрыяльнай дзейнасці Прадстаўніцтва Камісіі Еўрапейскіх супольнасцяў на тэрыторыі краіны, што дазваляла больш эфектыўна весці дыялог па шырокаму спектру беларуска-еўрапейскіх адносін [9]. Адкрыццё Прадстаўніцтва Еўракамісіі у Мінску адбылося ў канцы 2008 г. У снежні 2008 г. паміж Беларуссю і ЕС было падпісана Рамачнае пагадненне аб фінансаванні, рэгулюючае ўзаемадзеянне з ЕС па пытаннях тэхнічнага садзейнічання, а таксама шэраг тэхнічных пагадненняў аб супрацоўніцтве ў энергетычнай, трансгранічнай і ў сферы ядзернай бяспекі [1].

Дынамічна і адначасова даволі супярэчліва развіваліся адносіны паміж Беларуссю і ЕС ў 2009 г. 18—19 лютага Мінск наведаў Генеральны сакратар па знешняй палітыцы і бяспекцы ЕС Хаўер Салана. Гэты быў першы візіт у Беларусь высокапастаўленага прадстаўніка ЕС пасля лістападаўскага рэферэндума 1996 г. Ён меў сустрэчы з Прэзідэнтам А. Лукашэнкам, міністрам замежных спраў С. Мартынавым, прадстаўнікамі апазіцыі, якія мелі на мэце перш за ўсё ацэнку перспектывы ўзаемага супрацоўніцтва. Свой візіт ён назваў пачаткам «больш глыбокіх і цесных адносін паміж ЕС і Беларуссю», якая з’яўляецца важнай краінай для Еўрасаюза. Пасля сустрэчы з А. Лукашэнкам Х. Салана заявіў журналістам: «Я не прыехаў сюды з нейкімі ўмовамі. Еўрасаюз умее выбудоўваць стасункі з іншымі краінамі без ўмоваў. Наша сустрэча была вельмі канструктыўнай і добрабычлівай» [2, с. 3].

17 красавіка Мінск наведаў міністр замежных спраў Чэшскай Рэспублікі Карэл Шварцэнберг, які перадаў Беларусі ад імя старшынства ў Савеце ЕС, якое ў першай палове 2009 г. выконвала Чэхія, запрашэнне на саміт па Усходняму партнёрству. 7 мая ў Празе адбыўся ўстаноўчы саміт па праграме ЕС «Усходняе партнёрства», у якім прынялі ўдзел 27 дзяржаў — членаў ЕС і 6 постсавецкіх дзяржаў (Арменія, Азербайджан, Беларусь, Грузія, Малдова і Украіна) [5; 14; 17]. Як адзначалася ў Рашэнні Савета ЕС ад 17 лістапада 2009 г., Савет добрабычліва ўспрыняў канструктыўны і актыўны ўдзел Беларусі ва «Усходнім партнёрстве» і заклікаў Еўракамісію падрыхтаваць рэкамендацыі, якія б спрыялі правядзенню перагавораў аб аблегчэнні візавага рэжыму і паўторнаму заключэнню паўнамаштабнага дагавора паміж Беларуссю і ЕС [12].

22 чэрвеня Мінск наведала камісар ЕС па знешніх сувязях Б. Ферэра-Вальднер, якая сустрэлася з прэзідэнтам А. Лукашэнкам, міністрам замежных спраў С. Мартынавым, прадстаўнікамі апазіцыі. На сустрэчах абмяркоўваліся пытанні, звязаныя з праектам «Усходняе партнёрства», правамі чалавека і наступствамі эканамічнага крызіса. «Калі беларусы выберуць Еўропу, іх будуць чакаць з абдымкамі», — заявіла ў Мінску Б. Ферэра-Вальднер. А. Лукашэнка прызнаўся падчас сустрэ-

чы з ёю, што Беларусь не можа без супрацоўніцтва з Еўропай «далей развіваць эканоміку» [10, с. 1]. Еўракамісар абмянялася з С. Мартынавым тэкстамі мемарандума аб узаемаразуменні ў галіне энергетыкі і прывезла ў Мінск 10 млн еўра на прадуктовыя праграмы.

У 2009 г. прэзідэнт А. Лукашэнка наведаў з афіцыйнымі візітамі Ватыкан, Італію і Літву, дзе быў прыняты на вышэйшым узроўні. Гэта быў дыпламатычны прарыв пасля 13-гадовай ізаляцыі. 30 лістапада афіцыйны візіт у Мінск зрабіў прэм’ер-міністр Італіі С. Берлусконі, першы кіраўнік урада заходняй дзяржавы, які наведаў Беларусь пасля лістапада 1996 г. Некалькі разоў на працягу года беларускі міністр замежных спраў сустракаўся ў Брусэлі з кіруючай тройкай ЕС. Яшчэ больш шырокім патокам пацяклі у Беларусь крэдыты з Захаду: ад МВФ, Сусветнага банку; пачаліся перагаворы аб выдзяленні крэдытаў з боку ЕС і Еўрапейскага банку рэканструкцыі і развіцця.

Разам з тым, на думку ЕС, беларускае кіраўніцтва зацягвала дэмакратызацыю і лібералізацыю ўнутрыпалітычнага жыцця. 17 лістапада 2009 г. Савет ЕС прыняў Рашэнне па Беларусі, у якім было заяўлена аб прадаўжэнні да кастрычніка 2010 г. санкцый адносна шэрагу беларускіх чыноўнікаў. Адначасова гэтыя санкцыі замарожваліся на адзін год. Прыняцце абмежавальных візавых мераў было зроблена ў сувязі з адсутнасцю істотнага прагрэса ў сферах, якія былі абазначаны ў Заключэнні Савета ЕС ад 13 кастрычніка 2008 г. (неабходнасць рэформы Выбарчага кодэксу, забеспячэнне свабоды слова і СМІ, свабоды сходаў і палітычных асацыяцый) [12].

На рэалізацыю праграмы «Усходняе партнёрства» на 2010—2013 гг. Еўрапейская камісія выдзеліла 600 млн еўра, якія будуць размеркаваны паміж праектамі шасці «ўсходніх партнёраў». Акрамя таго, на беларускія праекты на 2007—2010 гг. прадугледжана 21 млн еўра. Умовамі павелічэння нацыянальнага бюджэта для Беларусі з’яўляюцца тыя ж самыя патрабаванні, што і для развіцця ўсяго комплексу ўзаемаадносін: палітычная і эканамічная лібералізацыя і выкананне правоў чалавека. Што датычыцца астатніх «ўсходніх партнёраў», то яны атрымваюць на тыя ж самыя 4 гады значна большыя фінансавыя сродкі: Азербайджан — 92 млн еўра, Армения — 98,4 млн, Грузія — 120,4 млн, Малдова — 209,7 млн, Украіна — 494 млн [11, с. 2—3; 14, с. 18].

Апошнія пазітыўныя тэндэнцыі ў развіцці адносін Беларусі з ЕС дазваляюць прыйсці пакуль што да асцярожнай высновы, што з 2008—2009 гг. можа пачацца новы этап ў гэтых адносінах, які характарызуецца іх нармалізацыяй і пэўным пацяпленнем [15]. Яшчэ цяжка меркаваць, наколькі гэта тэндэнцыя будзе пэўнай і ці стане яна доўгатэрміновай лініяй у беларуска-еўрапейскіх адносінах. Аднак і таго, што зроблена абодвума бакамі за апошнія два гады дастаткова для сцвярдання, што Мінск і Брусель прайшлі цяжкі пачатак на шляху аднаўлення даверу, за якім могуць адкрыцца шырокія гарызонты ўзаемавыгаднага супрацоўніцтва.

ЛІТАРАТУРА

1. Беларусь продолжает последовательное выстраивание конструктивного и всестороннего диалога с ЕС [Электронный ресурс] // Официальный Интернет-портал Президента Республики Беларусь. — Режим доступа: <<http://www.president.gov.by/press67417.html#doc>>. — Дата доступа: 07.03.2009.
2. Бугай, М. Працэс пайшоў / М. Бугай, З. Панкавец // Наша Ніва. — 2009. — 25 лют.
3. Взаимоотношения со странами Европы [Электронный ресурс] // Министерство иностранных дел Республики Беларусь. — Режим доступа: <<http://mfa.gov.by/ru/foreign-policy/bilateral/europe/f570c71498942069.html>>. — Дата доступа: 14.06.2009.
4. Выступление Президента Республики Беларусь А. Г. Лукашенко «Внешняя политика Республики Беларусь в новом мире» на совещании с руководителями загранучреждений Республики Беларусь 22 июля 2004 г. [Электронный ресурс] // Официальный Интернет-портал Президента Республики Беларусь. — Режим доступа: <<http://www.president.gov.by/press18726.html>>. — Дата доступа: 19.01.2010.
5. Достанко, Е. А. Республика Беларусь и ЕС: сотрудничество в рамках Восточного партнерства в 2008—2009 гг. / Е. А. Достанко // Беларусь в современном мире: материалы VIII Междунар. науч. конф., посвящ. 88-летию образования Белорус. гос. ун-та, Минск, 30 окт. 2009 г. / редкол.: В. Г. Шадурский [и др.]. — Минск: Тесей, 2009. — С. 34—35.
6. Европейский союз [Электронный ресурс] // Министерство иностранных дел Республики Беларусь. — Режим доступа: <<http://www.mfa.gov.by/ru/foreign-policy/international-organizations/mo/fd2be694ad14f50f.html>>. — Дата доступа: 07.03.2009.
7. ЕС і Беларусь [Электронны рэсурс] // Прадстаўніцтва Еўрапейскага саюза ў Беларусі. — Рэжым доступа: <<http://www.delbl.ec.europa.eu/page1184.html>>. — Дата доступа: 07.03.2009.
8. Еўрапейская палітыка добрасуседства [Электронны рэсурс] // Там жа. — Рэжым доступа: <<http://www.delbl.ec.europa.eu/page1190.html>>. — Дата доступа: 07.03.2009.
9. Ответ пресс-секретаря МИД Андрея Попова на вопрос представителей СМИ о перспективах создания полноценной договорно-правовой базы отношений между Республикой Беларусь и Европейским союзом [Электронный ресурс] // Министерство иностранных дел Республики Беларусь. — Режим доступа: <<http://www.mfa.gov.by/ru/press/news/f0fe13ed879a6431.html>>. — Дата доступа: 07.03.2009.
10. Печанко, С. Шлюб па разліку / С. Печанко, А. Класкоўскі // Наша Ніва. — 2009. — 24 чэрв.
11. Рахлей, М. «Восточное патнерство»: деньги против «трескотни» / М. Рахлей // Свободные новости плюс. — 2009. — 3—10 июня.
12. Рашэнне Савета ЕС па Беларусі 17 лістапада 2009 г. [Электронны рэсурс] // European Union. — Mode of access: <<http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/09/st15/st15593.en09.pdf>>. — Date of access: 19.01.2010.
13. Сальдо в цифрах // Свободные новости плюс. — 2009. — 4—11 февр.
14. Скрипко, А. А. Актуальные вопросы развития отношений Республики Беларусь с Европейским союзом, в том числе в рамках «Восточного партнерства»: проблемы и перспективы / А. А. Скрипко // Беларусь в современном мире: материалы VIII Междунар. науч. конф., посвящ. 88-летию образования Белорус. гос. ун-та, Минск, 30 окт. 2009 г. / редкол.: В. Г. Шадурский [и др.]. — Минск: Тесей, 2009. — С. 13—20.
15. Снапкоўскі, У. Е. Аб новых момантах знешняй палітыкі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь А. Р. Лукашэнкі / У. Е. Снапкоўскі // Там жа. — С. 54—56.
16. Соглашение о партнерстве и сотрудничестве между Европейскими сообществами и их государствами-членами и Республикой Беларусь (подписано 6 марта 1995 г.) // Ведомости Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь. — 1996. — № 1-2. — С. 75—144.
17. Тихомиров, А. В. Отношения Беларуси с ЕС в контексте инициативы «Восточного партнерства» / А. В. Тихомиров // Беларусь в современном мире: материалы VIII Междунар. науч. конф., посвящ. 88-летию образования Белорус. гос. ун-та, Минск, 30 окт. 2009 г. / редкол.: В. Г. Шадурский [и др.]. — Минск: Тесей, 2009. — С. 56—58.
18. Тихомиров, А. В. Республика Беларусь — Евросоюз: от сотрудничества к охлаждению отношений (1992—1997 гг.) / А. В. Тихомиров // Европейский союз: история, политика, экономика, право. — Минск, 1998.
19. Што Еўрапейскі саюз можа даць Беларусі [Электронны рэсурс] // Прадстаўніцтва Еўрапейскага саюза ў Беларусі. — Рэжым доступа: <<http://www.delbl.ec.europa.eu/page3247.html>>. — Дата доступа: 07.03.2009.
20. Belarus Council conclusions [Electronic resource] // European Union. — Mode of access: <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/gena/028a0063.htm>. — Date of access: 19.01.2010.

«The Republic of Belarus Relations with the European Union: from Isolation to Normalisation» (Vladimir Snapkovsky)

The article considers stages of the development of relations between the Republic of Belarus and the European Union in 1992—2009. The Constitutional referendum on November, 24th, 1996, that changed system of distribution of the power in favour of a presidential vertical, is assessed as an important milestone after which the relations between Belarus and the European Union entered the period of deterioration. In the conditions of isolation of official Minsk and absence in 1997—2008 of political contacts at the higher and high levels it was trade and economic cooperation that were the main sphere of the Belarusian-European relations. The events of last years, especially 2008—2009 which resulted in the process of warming of relations between the Republic of Belarus and the European Union are shown. The author expresses the opinion, that the parties have passed the important stage of the beginning of the normalisation of their mutual relations.